

https://doi.org/10.31516/2410-5325.068.16

УДК 37.013.73

М. Є. Кеба, старший викладач, кафедра бальної хореографії, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

keba.kiev@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-4468-0944>

СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В СПОРТИВНОМУ БАЛЬНОМУ ТАНЦІ

Досліджено специфіку створення художнього образу в спортивному бальному танці. Здійснено мистецтвознавчий аналіз художньо-естетичних та знаково-символьних аспектів спортивного бального танцю. Розглянуто особливості створення художнього образу відповідно до специфіки знаково-символьної пластичної системи спортивного бального танцю. Виявлено, що художній образ у спортивному бальному танці проявляється в його емоційній наповненості, змістовній характерності та виразально-зображальних елементах. Кожний танець європейської й латиноамериканської програми має власну драматургію, яка визначає певний ракурс у розкритті образу пари, відповідно до темпу, ритміко-мелодійної структури, техніки руху.

Ключові слова: спортивний бальний танець, художній образ, знаково-символьна система.

М. Е. Кеба, старший преподаватель, кафедра бальной хореографии, Киевский национальный университет культуры и искусств, г. Киев

СОЗДАНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗА В СПОРТИВНОМ БАЛЬНОМ ТАНЦЕ

Исследовано специфіку создания художественного образа в спортивном бальном танце. Осуществлен искусствоведческий анализ художественно-эстетических и знаково-символьных аспектов спортивного бального танца. Рассмотрено особенности создания художественного образа в соответствии со спецификой знаково-символьной пластической системы спортивного бального танца. Выявлено, что художественный образ в спортивном бальном танце проявляется в его эмоциональной наполненности, содержательной характерности и выразительно-изобразительных элементах. Каждый танец европейской и латиноамериканской программы имеет свою драматургию, которая определяет ракурс в раскрытии образа пары, соответствующая темпу, ритмико-мелодической структуре, технике движения.

Ключевые слова: спортивный бальный танец, художественный образ, знаково-символьная система.

M. Ye. Keba, senior lecturer, Ballroom Choreography Department, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

CREATING AN ARTISTIC IMAGE IN SPORTS BALLROOM DANCE

The aim of this paper is to identify the specific features of creating an artistic image in sports ballroom dancing based on an art criticism analysis of its sign symbolic flexible system.

Research methodology. The method of artistic and stylistic analysis was applied, which helped to identify and substantiate the leading trends in sports ballroom dance in the early twentieth century; typological method (for analyzing the interpretation of an artistic image in choreography); semiotic method (for the study of sports ballroom dance as a unique symbolic system); cognitive method (to justify the uniqueness of the artistic image in sports ballroom dance, the specific features of the sublimation of artistic thinking and the figurative vision of dancers); a method of aesthetic and art history analysis, which helped to identify the artistic and philosophical and aesthetic vector of understanding sports ballroom dance.

Results. The study reveals that the artistic image in sports ballroom dance is manifested in its emotional fullness, substantial character and expressive-graphic elements. Each dance of the European and Latin American program has its own drama, defining the angle of disclosing the image of the couple, the corresponding pace, rhythmic and melodic structure, character and technique of movement. Current trends in sports ballroom dance show the synthesis of reality and dance in artistic images — in accordance with the specific character of this type of choreography, the artistic image is a natural continuation of ballroom dance, the relationship between a man and a woman dominating in it, which are expressed by unique means of choreographic expression, due to a characteristic feature of dance vocabulary.

Novelty. An art history analysis of the artistic, aesthetic and symbolic aspects of sports ballroom dance has been carried out; the features of creating an artistic image in accordance with the specific features of the sign symbolic flexible system of sports ballroom dancing are revealed.

The practical significance. Information which is given in this article can become useful the Ukrainian experts and people on the ground of art in the context of involving it to educational and scientific appeal.

Keywords: *sports ballroom dance, artistic image, symbolic system.*

Постановка проблеми. Створення художнього образу — одне з найголовніших завдань танцюристів під час підготовки до виступу, оскільки спортивний бальний танець поза образністю зводиться до технічності виконання — комбінування рухів, що не мають сенсу. Образний танець навпаки — «одухотворює» техніку виконання і становить самостійний виражальний засіб для розкриття змісту.

Спортивний бальний танець — молодий вид хореографічного мистецтва, науково-теоретична база якого наразі перебуває на стадії формування. Актуальність статті зумовлена необхідністю осмислення специфіки використання знаково-символьної пластичної системи

спортивного бального танцю в процесі створення художнього образу з позицій сучасного мистецтвознавства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Створення художнього образу в хореографічному мистецтві — надзвичайно складна та важлива тема, що неодноразово ставала предметом наукового дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Наприклад, Н. Семенова в науковій публікації «Особливості втілення видатними українськими балетними хореографічними образів національних балетних вистав ХХ ст.» (2012) розглядає специфіку пластичного втілення хореографічних образів у контексті національного балетного театру; Є. Щербак у публікації «Значення художнього образу в хореографічному мистецтві» (2014) досліджує місце та значення художнього образу в мистецтві танцю, визначаючи вплив та взаємозв'язок основних культурних традицій на зміну образів у творах мистецтва в історичній ретроспективі; В. Литвиненко в статті «Створення театралізовано-художнього образу сучасника в народно-сценічному танці» (2017) аналізує особливості виражально-зображальних засобів у процесі здійснення сценічної постановки народного танцю, головним героєм якої є художньо-сценічний образ сучасника. Проте, попри посилення уваги українських мистецтвознавців до означеної тематики, у вітчизняному науковому вимірі естетичні питання хореографічного мистецтва ще не набули належного висвітлення, а проблематику створення художнього образу в спортивному бальному танці досі практично не вивчено.

Мета статті — виявити специфіку створення художнього образу в спортивному бальному танці на основі мистецтвознавчого аналізу його знаково-символьної пластичної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спортивний бальний танець позиціюється сучасними мистецтвознавцями як порівняно новий вид мистецтва, синтетичне поєднання хореографії та спорту, що в художньому аспекті характеризується надзвичайно розвинутою пластичною мовою та образною системою (Бакина, 2007, с. 18).

Попри тісний зв'язок з фізичною культурою, що проявляється в багатьох об'єктивних та суб'єктивних факторах (не мало практиків розглядають змагальні танці як артистичний вид спорту; синтетичний вид спорту, що передбачає досягнення спортивних результатів), сучасний бальний танець — твір, наділений властивостями мистецтва (Дегтярева, 2012, с. 117).

Поняття художнього образу в контексті спортивного бального танцю надзвичайно складне та багатоаспектне. У класичній естетиці існує чітко сформоване визначення образної природи мистецтва загалом та художнього образу зокрема. В. Бичков визначає художній образ як органічну духовно-ейдейтичну цілісність, що виражає та репрезентує

певну реальність у модус більшого чи меншого ізоморфізму (подібність форми) і реалізується у своїй повноті лише в процесі естетичного сприйняття конкретного твору мистецтва конкретним реципієнтом у його внутрішньому світі (Бычков, 2008, с. 95).

Відповідно до класичної естетики, естетичне вираження спортивного бального танцю проявляється в емоційно-спонукальному вираженні — художньому вираженні, що оснований на художній образності та художньому символізмі, тобто вираженні, що зводить реципієнта до метафізичної реальності та супроводжується духовною радістю й естетичною насолодою.

Художній образ виникає у внутрішньому світі суб'єкта лише в процесі сприйняття конкретної форми твору мистецтва (Бычков, 2008, с. 93). У контексті спортивного бального танцю він становить зміст хореографічного виступу, який позиціюється як процес становлення форми — системи внутрішньої організації змісту, що базується на чуттєвості сприйняття.

Осмилення художнього образу в спортивному бальному танці ґрунтується на відповідному позиціюванні художнього змісту конкурсного виступу (танцю) як джерела дійсності.

Відповідно до визначення форми та змісту спортивного бального танцю як двох діалектично пов'язаних понять, котрі утворюють принцип єдності, забезпечуючи створення цілісної системи внутрішніх зв'язків, поєднуючи елементи означеного виду хореографічного мистецтва у загальний контекст (за І. Іоханесом), формою спортивного бального танцю є його організація, матеріал та структура, що сприяють прояву художньої ідеї танцювального твору, а зміст, через засоби хореографічної виразності, використані танцюристами, вказує на те, що саме вони виражають та відображають (Іоханнес, 2001, с. 38).

На думку І. Бодунової, знаково-символьна природа танцю дозволяє йому функціонувати в суспільстві як самобутній текст. Відповідно, знаково-символьний зміст спортивного бального танцю в діахронічному та синхронному аспектах, у контексті загального сенсу культурно-процесуального континууму, виражає його комунікативну природу. На основі дослідження знаково-символьного та текстологічного змісту танцю науковець констатує, що танець — це знакова система, здатна об'єктивувати культурні змісти, і завдяки їй танцювальна культура набуває власних форм, стає реальністю (Бодунова, 2015, с. 17).

Оскільки специфіка танцю як виду мистецтва передбачає створення художніх образів засобами пластичної культури виконавця (рухів, жестів, міміки та безперервної ритмічно чіткої зміни виразних положень тіла), художній образ у спортивному бальному танці втілюється

за допомогою складної знаково-символьної пластичної системи, котра характерна для цього виду мистецтва. На думку дослідників, у рухах танцюристів закодовано семіотичні знаки, що символізують чоловіче та жіноче начало (Бакина, 2007, с. 20).

Відповідно до одного з найвідоміших трактувань образу в хореографії, запропонованого Р. Захаровим — «конкретний характер людини плюс сума його ставлення до навколишньої дійсності, що проявляється в діях та вчинках, визначених драматургічною дією», процес створення художнього образу позиціонується деякими дослідниками як змалювання в танці дії або характеру, втілення на основі достовірного вираження почуття певної ідеї (Марченкова, Марченков, 2013).

У контексті нашого дослідження позиціонуємо художній образ у спортивному бальному танці як сенсоутворююче естетичне поняття, що сприяє визначенню ступеня художньої значимості.

М. Сахно наголошує, що техніка виконання спортивного бального танцю не є безпосередньо самим танцем та секретом музикальності виконання, а відіграє лише допоміжну роль у процесі самовідчуття виконавця в танці (Сахно, 2012, с. 226).

Відповідно до специфіки, художній образ у спортивному бальному танці априорі не може мати яскраво вираженої сюжетної основи, як, наприклад, у класичному балеті, що вирізняється надзвичайно глибоко опрацьованими образами героїв та можливістю обирати і втілювати засобами хореографічної виразності практично будь-яку тему. Основою художньої образності спортивного бального танцю, що позбавлена філософського узагальнення, літературних персонажів та сюжетів, є *дуетність*, оскільки вся система образів танцю, першочергово призначеного для парного виконання, оснований на взаємодії чоловічого та жіночого образів, їх гармонійного спілкування або конфліктів характерів.

Сучасні тенденції спортивного бального танцю засвідчують синтезування дійсності (взаємовідносини між людьми) та танцю в художніх образах — відповідно до специфіки цього виду хореографічного мистецтва. Це — природне продовження бального танцю, домінуючим у ньому є взаємовідносини між чоловіком та жінкою — вони виражаються унікальною лексикою — певними *па* та *позами*.

Під час чемпіонатів зі спортивного бального танцю зберігається властива сценічній хореографії та балетному театру схема — актор, котрий діє на сценічному майданчику, сценографія, що відповідає місцю дії, глядач, який сприймає хореографічну постановку. С. Труфанов акцентує на тому, що образне уявлення предмета, яке виникає в глядача під час споглядання танцювального виступу, проявляється передусім завдяки здатності людини отримувати відчуття від предметів навколишнього світу (апріорні форми чуттєвості) (Труфанов, 2017, с. 66).

Відповідно до останніх світових тенденцій розвитку спортивного бального танцю, посилюється естетично-моральне сприйняття виступу танцюристів, що є результатом дії образу художнього твору. Танець, як продукт творчості, який має форму та зміст, наприкінці XX — на початку XXI ст. поступово втратив змістовний аспект, проте наразі відтворення стосунків між чоловіком та жінкою, специфічні поведінкові прийоми, властиві часу та місцю появи кожного з танців європейської та латиноамериканської програми, виражені лексикою спортивного бального танцю з метою створення художнього образу, набувають важливого значення. На думку дослідників, підвищенню «естетизованості» спортивного бального танцю сприяє «висока конкурентна насиченість» (Сахно, 2012, с. 226).

За М. Храпченко (1986, с. 66–67), існують чотири складові сфери в процесі розкриття художнього образу — узагальнення та відображення елементів дійсності, реальних властивостей, людських уявлень про навколишній світ, розкриття духовного світу людини; вираження емоційного ставлення стосовно об'єкта творчості; втілення краси життя, досконалого, ідеального, естетично вагомого предметного світу; внутрішня установка на глядацьке сприйняття і потенційна сила естетичного впливу. Оскільки в мистецтві художній образ складається з чотирьох, наведених вище, гармонійно співвіднесених та взаємодіючих параметрів, подібний підхід доцільний і стосовно спортивного танцю.

Провідним аспектом спортивного бального танцю є емоційно-особистісне спілкування, оскільки цей вид діяльності існує на межі мистецтва та спорту.

Спортивний бальний танець оптимально реалізує властиві йому функції, зокрема естетичну, пізнавальну, інформаційну, регулятивну, семіотичну та виховну.

Естетична функція хореографічного мистецтва підтверджує статус бального танцю як соціокультурного та художнього феномену. Відповідно, композицію спортивного бального танцю доцільно розглядати як процес його створення, що має естетичну та художню цінність. Специфіку відображення спортивного бального танцю як засобу пізнання світу через художні образи засвідчує пізнавальна функція хореографічного мистецтва. Безпосередній зв'язок між пізнавальною та інформаційною функцією хореографічного мистецтва сприяє отриманню та передаванню соціального досвіду через знакову систему культури (у цьому випадку — лексику спортивного бального танцю).

Маючи власну образну систему, спортивний бальний танець, відповідно до його закономірностей, в умовній хореографічній формі відображає явища життя. На нашу думку, доцільно позиціювати спортивний

бальний танець як один із жанрів хореографічного мистецтва, специфічну форму репрезентації дійсності.

У контексті специфіки спортивного бального танцю особливої ваги набуває симбіоз віртуозного володіння технікою виконання та внутрішнього змісту музичного супроводу — художній образ виникає в процесі поєднання внутрішнього та зовнішнього, репрезентації своерідної та унікальної кінетичної схеми почуттів, у якій пластика стає засобом для його створення.

Висновки. Отже, художній образ у спортивному бальному танці проявляється в його емоційній наповненості, змістовній характерності та виражально-зображальних елементах.

Кожний танець європейської та латиноамериканської програм має власну драматургію, що визначає певний ракурс у розкритті образу пари, відповідно до темпу, ритміко-мелодійної структури, характеру та техніки руху.

Сучасні тенденції спортивного бального танцю засвідчують синтезування дійсності та танцю в художніх образах — відповідно до специфіки цього виду хореографічного мистецтва, що є природним продовженням бального танцю. Домінуючим у ньому є взаємовідносини між чоловіком та жінкою, які виражаються унікальними засобами хореографічної виразності, зумовленими специфікою танцювальної лексики.

Список посилань

- Бакина, С. (2007). *Эротизм в хореографическом искусстве. Исторический и современный аспект* (Автореферат дис. канд искусствоведения: 17.00.01). Санкт-Петербургский гуманитарный университет профсоюзов. Санкт-Петербург.
- Бичков, В. В. (2008). Постклассическая эстетика: к вопросу о формировании современного эстетического знания. *Философский журнал*, 1, 90–108.
- Бодунова, И. И. (2015). *Европейский бальный танец в контексте белорусской культуры*. (Автореферат дис. канд. культурологии: 24.00.01). Белорусский государственный университет культуры и искусств. Минск.
- Дегтярева, Е. Ю. (2012). Популяризация бальных танцев и перспективы их дальнейшего развития. *Вестник МГУКИ*, 3(47), 115–119.
- Иоханнес, И. (2001). *Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе и других школах*. Москва: Изд. Д. Аронов.
- Марченкова, А. И., Марченков, А. Л. (2013). Художественный образ в хореографическом искусстве. *Актуальные задачи педагогики: материалы III Междунар. науч. конф.* (г. Чита, февраль 2013 г.). Чита: Издательство Молодой ученый. Восстановлено из <https://moluch.ru/conf/ped/archive/67/3357/>.
- Сахно, М. В. (2012). Категоріальний апарат конкурсної хореографії. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*, 18 (1), 224–227.

- Труфанов, С. Н. (2017). О содержании «Трансцендентной эстетики» И. Канта. *Философская школа*, 1, 62–71.
- Храпченко, М. (1986). *Горизонты художественного образа*. Москва: Художественная литература.

References

- Bakina, S. (2007). *Eroticism in choreography. Historical and modern aspect*. (Abstract of Ph.D. dissertation). St. Petersburg: St. Petersburg University for the Humanities of Trade Unions. [in Russian].
- Bichkov, V. V. (2008). Postclassical aesthetics: on the issue of the formation of modern aesthetic knowledge. *Filosofskij zhurnal*, 1, pp. 90–108. [in Russian].
- Bodunova, I. I. (2015). *European ballroom dance in the context of Belarusian culture*. (Abstract of Ph.D. dissertation). Minsk: Belarusian State University of Culture and Arts. [in Russian].
- Degtyareva, E. Yu. (2012). Popularization of ballroom dancing and the prospects for their further development. *Vestnik MGUKI*, 3 (47), pp. 115–119. [in Russian].
- Johannes, I. (2001). *The art of a form. My foresight in the Bauhaus and other schools*. Moscow: D. Aronov Publisher. [in Russian].
- Marchenkova, A. I., Marchenkov, A. L. (2013). Artistic image in choreography. *Aktua'nye zadachi pedagogiki: materialy III Mezhdunar. nauch. konf.* (Chita, February 2013). Chita: Izdatelstvo Molodoy uchenyi. Retrieved from <https://moluch.ru/conf/ped/archive/67/3357/>. [in Russian].
- Sakhno, M. V. (2012). Categorical apparatus of competitive choreography. Ukrainian culture: past, present, ways of development. *Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu*, Issue 18 (1), pp. 224–227. [in Ukrainian].
- Trufanov, S. N. (2017). On the content of “Transcendental Aesthetics” by I. Kant. *Filosofskaja shkola*, Issue 1, pp. 62–71. [in Russian].
- Khrapchenko, M. (1986). *Horizons of an artistic image*. Moscow: Hudozhestvennaya literatura. [in Russian].

Надійшла до редколегії 18.01.2020 р.